

ATTITUDES TO IMPLEMENT REFORMS IN THE SOCIAL WORK PROFESSION AND EDUCATION IN BULGARIA ⁷

Prof. Sasho Nunev, DSc of Social Work

Department of Public Health and Social Work,

University of Ruse, Bulgaria

Phone: +359886802466

E-mail: sasho_nunev@abv.bg; snunev@uni-ruse.bg

 <https://orcid.org/0000-0003-3414-0733>

Abstract: *The article presents a research identifying the attitudes towards reforms in the social work profession and education in the current situation in Bulgaria in students, doctoral students and professors of social work, social workers, social service providers, municipal and state employee's administration for social activities and social assistance, representatives of non-governmental organizations, foreign participants (social work professors and experts) from Romania and Austria. The European context in the social work field is analysed and the necessity of conducting the research is argued. The conclusions from the quantitative and qualitative analysis of empirical data from the survey reveal the clearly expressed attitudes of the respondents to implement reforms, increase the public prestige of the social work profession and education, overcome the growing negative trend of blurring the boundaries of social work and its gradual deprofessionalization.*

Keywords: *Social Work Education, Social Work Profession, Reforms in Social Work Education and Profession*

JEL codes: *I20; I21; I28*

ВЪВЕДЕНИЕ

В глобален план социалната работа се определя за базираща се върху практиката професия и академична дисциплина, която има за свой основен фокус насърчаването на социалните промени и развитие, социалното сближаване, овластяването и освобождаването на хората, а водещи за нея са принципите на социалната справедливост, правата на човека, колективната отговорност и зачитането на ценността на многообразието (IFSW & IASSW, 2014). В четвъртия доклад на International Federation of Social Workers (IFSW) „Global Agenda for Social Work and Social Development: Strengthening recognition of the Importance of Human Relationships“ от юли 2020 година се акцентира върху значимостта на социалната работа и нейният принос за социалното и икономическото развитие, опазването на здравето, повишаване на качеството на живот и благополучието на индивиди, семействата, общности и нации (IASSW, ICSW & IFSW, 2020). Успешното реализиране и утвърждаването ѝ като такава в Европа и света в условията на предизвикателствата на съвремието, породената от COVID-19 криза, промените в социалните и икономическите политики и влиянието на неолиберализма изискват високо ниво на компетентност на човешките ресурси, креативност, вариативност и адаптивност на професионалните подходи.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Европейски контекст в областта на социалната работа

В Регионалния доклад на Международната федерация на социалните работници – регион Европа (International Federation of Social Workers, IFSW-Europe) пред Общото събрание на IFSW се отбелязва, че реализирането на социалната работа в Европа в съответствие с глобалното определение среща немалко трудности. Значителна част от тях са свързани с: политическите, икономическите и културните условия, отнасящи се основно до влиянието на

⁷ The research paper was presented on November 13, 2020 at the Social Work Section of the 2020 Online Scientific Conference co-organized by University of Ruse and Union of Scientists - Ruse. Its original title in Bulgarian is: „НАГЛАСИ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА РЕФОРМИ В ПРОФЕСИЯТА И ОБРАЗОВАНИЕТО ПО СОЦИАЛНА РАБОТА В БЪЛГАРИЯ“.

неолиберализма, мениджъризма (managerialism), крайните десни движения с авторитарно-националистическа идеология и нарушаването на правата на човека; предизвикателствата пред социалната работа и социалните работници в новоприетите в ЕС страни от Източна Европа при въвеждането на неолибералния модел и пазарно ориентирания подход в социалната сфера през 90-те години на XX и началото на XXI век (Radulescu, A. & Brennan, J., 2020). Според авторите нарастващото прилагане на принципите на неолиберализма и managerialism в сферата на социалните услуги създава условия за промени с негативно въздействие върху социалната работа като професия и образование по отношение на отстояване на собствените принципи и ценности, идентичност, роля и значение в обществото на национално, европейско и международно ниво (Dominelli, L., 2007).

В актуализирания от IFSW и Международната асоциация на училищата по социална работа (International Association of Schools of Social Work – IASSW) вариант на Global Standards for Social Work Education and Training, юли 2020 година са отразени последните развития в глобалната социална работа, набелязани са цели и са визирани три всеобхватни области (The School, The People and The Profession). Те се характеризират с взаимна обвързаност и имат отговорната задача да подготвят компетентни специалисти, които да реализират мисията и прилагат ценностите, принципите и политиките на професията. Отбелязва се приносът им за развитието на образованието и практиката по социална работа, утвърждаването на ролята им в съвременното общество на национално и международно ниво и подобряване на благосъстоянието на хора в ситуация на затруднения (IASSW & IFSW, 2019).

Методология на научното изследване

Цел

Установяване на нагласите на представители на професионалната и академичната общности по социална работа (социални работници, доставчици на социални услуги, служители от общинска администрация и регионални структури на Агенцията за социално подпомагане, преподаватели и студенти по социални дейности) към реализиране на реформи в професията и образованието по социална работа в България.

Идентифицирането на нагласите на участниците в изследването се осъществява в актуалната ситуация в България, характеризираща се с предизвикателства и проблеми пред социалната работа като професия и образование, формиране на непривлекателен образ на социалната работа и социалните работници, понижаване на обществения им престиж, демотивиране да упражняват професията си и млади хора да се обучават в специалността „Социални дейности“ и да осмислят професионалната си реализация и идентификация като социални работници.

Участници

Изследването се провежда със 165 участници, които попълват въпросник, чиито отговори служат за изготвяне на Меморандум за развитие на образованието по социална работа и на професията на социалния работник при проведения през 2018 и 2019 година в Русенски университет „Ангел Кънчев“ Регионален форум с международно участие „Добри образователни и професионални практики в областта на социалните дейности“ (Nunev, S., 2018; Nunev, S., 2019). От тях 95 (57,58%) са представители на Русенски университет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Тракийски университет – Стара Загора, Медицински университет – Плевен, Технически университет – Варна, Технически университет – Габрово и Българска асоциация за образование по социална работа (БАОСР) (студенти в бакалавърски и магистърски програми – 43,03%, докторанти и преподаватели – 14,55%), 70 (42,42%) – заместник кметове на общини, отговарящи за социалните дейности (1,30%), социални работници от Дирекции „Социално подпомагане“ към Агенцията за социално подпомагане (5,70%), доставчици на социални услуги (15,30%) и социални работници от общините Русе, Варна, Разград, Велико

Търново, Търговище, председател на Българска асоциация на социалните работници (БАСР) (20,12%).

Международното участие във форума включва: президента на Международната федерация на социалните работници – регион Европа (IFSW-Europe) доц. д-р Ана Радулеску (Assoc. Prof. Ana Radulescu, PhD), Румъния; члена на Изпълнителния комитет на Европейската асоциация на училищата по социална работа (European Association of Schools of Social Work – EASSW) и координатор за България проф. д-р Флорин Лазар (Prof. Florin Lazar, PhD), Румъния; експерта от Австрийската асоциация на социалните работници (Austrian Association of Social Work – OBDS) Херберт Паулишин (Herbert Paulischin), Австрия; преподаватели по социална работа от Университета в Питещ (University of Pitesti), Румъния; Надежда Леонюк (Nadezhda Leonyuk), Брестки държавен университет „А. С. Пушкин“ (Brest State A.S. Pushkin University), Беларус. За тях е предназначен въпросник, в част от който изразяват мнението си относно необходимост от реформи в професията и образованието по социална работа и социалните услуги. Участниците от Румъния представят информация за реализирани реформи в страната за въвеждане на регулации и стандарти в професията и образованието по социална работа.

Методи

За провеждане на изследването и постигане на обективност се използва разработен от автора въпросник. В съответствие с целта му се анализират данните от отговорите на респондентите за установяване на изразени чрез мнението и позициите им нагласи към провеждане на реформи във важни за развитието на образованието и практиката по социална работа направления. Отговорите на респондентите се отчитат по пет-степенната скала на Ликерт. Въпросникът се попълва в онлайн форма. Изследването се провежда чрез информирано съгласие и е доброволно и анонимно.

Нагласи на участниците в изследването за реализиране на реформи в професията и образованието по социална работа в България

Количественият и качественият анализ на емпирични данни от използвания въпросник разкрива категоричните мнения и позиции на респондентите за реализиране на реформи в следните направления:

А. Приемане на законодателство за регулиране на професията на социалния работник и образованието по социална работа. Подкрепя се от 95,80% от участниците, като 3,60% изразяват неутрално мнение, а негативни позиции липсват.

В. Въвеждане на стандарти за образование по социална работа, базиращи се на компетентностен подход. Определя се като необходимо от 97,60% от респондентите, 2,40% заявяват неутрална позиция, отрицателни мнения отсъстват.

С. Приемане на законодателство за създаване на система за: регистриране на придобилите образователно-квалификационните степени „бакалавър“ и „магистър“ по социална работа; кариерно развитие чрез натрупване на кредити; лицензиране с право на упражняват професията „социален работник“. Разглежда се като действие с важно значение от 94,50% от участниците. Изразилите неутрално мнение (4,30%) и неподкрепящите с определено колебание (1,20%) такива мерки обосновават своята позицията със съмнения относно качеството на обучително-квалификационните дейности за получаване на кредити и формалното им придобиване, посочвайки подобно негативна тенденция при педагогическата колегия.

Д. Въвеждане на промени при финансирането на образованието по социална работа на основата на измерители за качество и определянето му като приоритетно на основата на актуалната ситуация на депрофесионализация, недостига на социални работници и прогнозите за увеличаване на потребността от специалисти по социална работа през следващите двадесет години на национално и европейско. Подкрепя се от 94,50% от респондентите, 5,50% имат неутрално мнение, отрицателни такива липсват.

Е. Подобряване на финансирането на социалните услуги с цел повишаване на качеството на предоставяната грижа за клиенти и достойно заплащане на труда на социалните работници. Определя се като наложително от 98,80% от участниците, а делът на неизразилите мнение е незначителен (1,20%).

Ф. Създаване на Съвет по социална работа като неправителствена, независима, национално представителна и с правен статут организация на академичната и професионалната общност на социалните работници в България. Оценява се като инициатива с важно значение от 94,50% от респондентите, относителният дял на заявките неутрална позиция (4,90%) и отрицателно мнение с колебание (0,60%) е незначителен. Предвижда се Съветът да изпълнява функции в направленията: представяне на мерки за подобряване качеството на образование и практика по социална работа, базиращи се на анализ на актуалната ситуация и перспективите на развитие; реализиране на кампании на застъпничество за прилагане на национално и европейско законодателство в подкрепа на социалната работа и за утвърждаване на високата обществена репутация и социалната отговорност на професията на социалния работник; участие в разработването на стратегии за развитие на образованието по социална работа и професията на социалния работник; включване в разработването на проекти на нормативни актове и стандарти за образование и практика по социална работа; провеждане на изследвания в областта на социалните дейности; организиране и реализиране на форми за продължаващо обучение на социални работници; разработване на нов етичен кодекс на социалните работници в България и въвеждане на ефективни процедури за спазване на етичните принципи на социалната работа; създаване на структура в Съвета за оценяване и сертифициране на компетентностите по социална работа в съответствие с международни и европейски класификатори и стандарти.

Чуждестранните участници от Румъния и Австрия подкрепят изцяло инициативата на своите колеги от България за обединяване на академичната и професионалната общност на социалните работници за реализиране на реформи в образованието и професията по социална работа и повишаване на качеството, обществения престиж и развитието им.

Количественият и качественият анализ на данни от въпросника разкрива устойчива позитивна тенденция в изразените от респондентите мнения и позиции за провеждане на реформи в определени направления в образованието и практиката по социална работа и утвърждаване на статута на професията на социалния работник с фокус върху даване на адекватен отговор на важни актуални и в средносрочен и дългосрочен план професионални и обществени потребности.

Дискусия

Обобщените изводи от качествения и количествения анализ на съдържание в областта на социалното подпомагане и на данни от проведеното изследване позволяват извеждане на следните ключови фактори с потенциален принос за реализиране на реформи, повишаване на обществения престиж на професията и образованието по социална работа, преодоляване на засилващата се негативна тенденция на размиване на границите на социалната работа и нейното постепенно депрофесионализиране и маргинализиране:

А. Приемане на законодателство за уреждане статута на социалната работа и социалните работници и разработване на стандарти за социална работа в ключови работни полета, определящи технологичната ѝ осигуреност и повишаването на качеството и ефективността на професионалната дейност на социалните работници и обслужването на клиенти.

В. Въвеждане на регулации в образованието и професията по социална работа и прилагане на механизми за регистриране, кредитиране, лицензиране и кариерно развитие на социалните работници, което ще гарантира придобиване на компетентности и квалификации, съответстващи на ESCO classification (European Skills, Competences, Qualifications and Occupations – ESCO) и допринасящи за подобряване на качеството на образованието и

обучението по социална работа на национално ниво и реализиране на мобилност в образованието и на пазара на труда в ЕС.

С. Разработване и прилагане на стандарти за супервизия в социална работа и процедури за лицензиране на супервизори, осигуряващи предоставяне на супервизия в съответствие с нейната цел и с високо ниво на компетентност, качество и ефективност.

Д. Анализиране на актуалната ситуация и предприемане на ефективни мерки за преодоляване на негативните тенденции при управлението и предоставянето на социални услуги, породени от прилагането на неолибералния модел и пазарния подход и водещи до: демотивиране на кандидати с образование и квалификация по социална работа да се реализират като социални работници; недостиг на компетентни кадри по социална работа и назначаване на длъжността „социален работник“ на специалисти без необходимите образование и квалификация; нежелание за надграждане на образование в магистърски и докторски програми. Въпреки двукратното намаляване броя на обучаващите се студенти по социална работа на национално ниво през последните години, недостига на квалифицирани специалисти по социална работа и прогнозните тенденции за интензивно развитие на социалният сектор в страната и ЕС, не са предприети конкретни действия по обявената от министъра на труда и социалната политика в общ план „стратегия за развитие на човешките ресурси“ (MLSP, 2020).

Е. Оптимизиране на модела на публично-частно партньорство при управлението и предоставянето на социални услуги с фокус върху най-добрия интерес на клиентите, повишаването на качеството и ефективността на професионалната дейност, насърчаването на идентификацията и развитието на социалните работници; повишаването на обществения престиж на професията и образованието по социална работа.

Ф. Реализиране от Министерството на образованието и науката и Министерството на труда и социалната политика (МТСП) на съвременни действия за предоставяне статут на защитено или приоритетно на професионално направление Социална работа. Това ще подобри финансирането на образованието и обучението по социална работа под формата освобождаване на студентите от семестриални такси (каквато практика съществува за други професионални направления и специалности) или повишаване на размера на държавната субсидия.

Г. Разработване от МТСП в партньорство с общини, доставчици на социални услуги, БАСР, акредитирани да реализират обучение по социална работа висши училища и БАОСР на стратегия за утвърждаване на статута на социалната работа, професията на социалния работник и образованието по социална работа, преодоляване на тенденция на значително понижаване на обществения им престиж и повишаване на качеството на човешките ресурси (професионални и академични).

Н. Изграждане на позитивен публичен образ на социалната работа, професията на социалния работник и образованието по социална работа посредством комуникационна стратегия, презентираща: мисията, ценностите, значимостта и постиженията им в съвременното общество; притежаването от заемащите длъжността „социален работник“ на компетентности и квалификация, базиращи се на образование по социална работа и прилагани в полета на дейност с дефинирани граници и възможности за междупрофесионалното и междуинституционално взаимодействие; отговорността на социалните работници по отношение на професионални и етични стандарти и на образованието по социална работа като реализиращо се в съответствие с регулативни механизми и стандарти; ролята на БАСР и БАОСР за консолидиране на професионалната и академичната общности на социалните работници, насърчаване на професионалния им растеж и развитие, утвърждаване на професията и идентифицирането с нея, създаване и усъвършенстване на професионални и образователни стандарти, спазване на етичните принципи и принос за подобряване на социални и образователни политики; привлекателен образ на социалната работа и професията на социалния работник, мотивиращ младите хора да се обучават в специалността Социална работа и да осмислят бъдещата си реализация като социални работници.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Резултатите от изследването разкриват постигането на неговата цел. Идентифицираните основни предизвикателства и проблеми пред социалната работа като професия и образование в България са преди всичко резултат от недостатъчната активност на законодателната и изпълнителната власти за провеждане на сериозни реформи за утвърждаване на статута и развитието на социалната работа, професията на социалния работник и образованието по социална работа. Реализирането на реформи в направленията, съответстващи на представените в дискусиата ключови фактори, се откроява с изключителната си важност в актуалната ситуация на пандемията от COVID-19 и преодоляването на социалните и икономическите последици, в което активна роля има социалната работа.

REFERENCES

Dominelli, L. (2007). The Postmodern “Turn” in Social Work: The Challenges of Identity and Equality. *Social Work & Society* 5(3), 173–86.

IASSW & IFSW (2019). Global Standards for Social Work Education and Training, March 18, 2019. Retrieved August 12, 2020 from <https://www.iassw-aiets.org/global-standards-for-social-work-education-and-training/>

IASSW, ICSW & IFSW (2020). Global Agenda for Social Work and Social Development: Fourth Report Report. Strengthening recognition of the Importance of Human Relationships. (Ed. David N Jones), IFSW, Rheinfelden, Switzerland.

IFSW & IASSW (2014). Global Definition of Social Work (IFSW General Meeting and IASSW General Assembly). Reviewed August 12, 2020 from <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>.

Ministry of Labor and Social Policy (MLSP) (2020). Minister Denitsa Sacheva: MLSP will develop a strategy for human resources in the social sector. 05.02.2020. Reviewed August 12, 2020, from <http://mlsp.government.bg/ministr-denitsa-sacheva-mtsp>

Nunev, S. (2018). EASSW: Regional Forum with International Participation for Good Educational and Professional Practices on Social Work in University of Ruse, June 12, 2018. Reviewed August 12, 2020, from <https://www.eassw.org/regional-forum-with-international-participation-for-good-educational-and-professional-practices-on-social-work-in-university-of-ruse/>

Nunev, S. (2019). EASSW: Regional Forum with International Participation which was held on March 28th and 29th, 2019 at the University of Ruse, Bulgaria, April 9, 2019. Reviewed August 12, 2020, from <https://www.eassw.org/regional-forum-with-international-participation-which-was-held-on-march-28th-and-29th-2019-at-the-university-of-ruse-bulgaria/>

Radulescu, A. & Brennan, J. (2020). IFSW-Europe. Regional Report 2018-2020. IFSW, General Meeting: 7 July 2020.